

การประชุมวิชาการระดับชาติ“ราชภัฏกรุงเก่า” ประจำปี พ.ศ. 2562 (ARUCON2019)

“ท้องถิ่นก้าวไกล ด้วยวิจัยและนวัตกรรม”

วันที่ 12 - 13 ธันวาคม พ.ศ. 2562 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

วันที่ 29 พฤศจิกายน 2562

เรื่อง ตอบรับบทความวิจัย

เรียน คุณเอกชัย แสงโสภา

ตามที่ท่านได้เสนอบทความวิจัย เรื่อง “การสื่อสารอัตลักษณ์ผ้าทอพื้นเมืองไทหล่ม จ.เพชรบูรณ์” เพื่อพิจารณานำเสนอและตีพิมพ์ในการประชุมวิชาการระดับชาติ “ราชภัฏกรุงเก่า” ประจำปี พ.ศ. 2562 นั้น

คณะกรรมการจัดการประชุมฯ ได้พิจารณาและมีมติตอบรับการนำเสนอและตีพิมพ์บทความวิจัยของท่าน ในการประชุมวิชาการระดับชาติ “ราชภัฏกรุงเก่า” ประจำปี พ.ศ. 2562 ภายใต้หัวข้อ “ท้องถิ่นก้าวไกล ด้วยวิจัยและนวัตกรรม” วันที่ 12 – 13 ธันวาคม 2562 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุจิตกัลยา มฤครัฐอินแปลง)

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

สถาบันวิจัยและพัฒนา

โทรศัพท์/โทรสาร 035-322082

E-mail: arucon@aru.ac.th

Website: <https://www.aru.ac.th/arucon/>

RANGSIT UNIVERSITY

ECTI
Association

Proceedings | ภาคบรรยาย

การประชุมวิชาการระดับชาติ

“ฐานปัญญาสูงแห่ง”

ประจำปี พ.ศ. 2562

“ห้องต้นก้าวไกล ด้วยวิจัยและนวัตกรรม”

12-13 ธันวาคม 2562

ณ หอประชุม
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

จัดโดย

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

<https://www.aru.ac.th>

PROCEEDINGS

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ
“ราชภัฏกรุงเก่า” ประจำปี พ.ศ. 2562

“ท้องถิ่นก้าวไกล ด้วยวิจัยและนวัตกรรม”
(ภาคบรรยาย)

วันที่ 12 – 13 ธันวาคม พ.ศ. 2562
ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

จัดโดย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

คำนำ

ด้วยมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ดำเนินการจัดงานประชุมวิชาการระดับชาติขึ้น เพื่อให้คณาจารย์ นักวิจัย นักศึกษา บุคลากรในแวดวงวิชาการและวิจัยทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย และภาคประชาสังคม ได้มีโอกาส นำเสนอผลงานทางวิจัย ภายใต้ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภายใน ได้แก่ สถาบันวิจัยและพัฒนา คณะวิทยาการจัดการ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะครุศาสตร์ สำนักงานคณะกรรมการบัณฑิตศึกษา และความร่วมมือจากสถาบันทางการศึกษาต่างๆ ในระดับอุดมศึกษา ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ คณะวิศวกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง สมาคมวิชาการไฟฟ้าอิเล็กทรอนิกส์ คอมพิวเตอร์ โทรคมนาคม และสารสนเทศ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย และมหาวิทยาลัยรังสิต

ในปี พ.ศ. 2562 มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยาดำเนินการจัดการประชุมวิชาการระดับชาติ “ราชภัฏกรุงเก่า” ประจำปี พ.ศ. 2562 ภายใต้หัวข้อ “ท้องถิ่นก้าวไกล ด้วยวิจัยและนวัตกรรม” ระหว่างวันที่ 12-13 ธันวาคม 2562 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

เนื้อหาในเล่มประกอบด้วย บทความวิจัยของผู้เข้าร่วมการนำเสนอผลงานวิจัย ในภาคบรรยาย (Oral Presentation) จำนวน 93 บทความ ซึ่งผ่านการตรวจประเมินคุณภาพทางวิชาการจากคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ โดยแยกตามกลุ่มสาขาวิชา 6 กลุ่ม ดังนี้ 1) สาขาการศึกษา จำนวน 28 บทความ 2) สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จำนวน 22 บทความ 3) วิทยาการจัดการและบริหารธุรกิจ จำนวน 18 บทความ 4) วิศวกรรมศาสตร์และเทคโนโลยีอุตสาหกรรม จำนวน 12 บทความ 5) วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จำนวน 12 บทความ และ 6) เทคโนโลยีชีวภาพและสิ่งแวดล้อม จำนวน 1 บทความ

บทความวิจัยของผู้เข้าร่วมการนำเสนอผลงานวิจัย ในภาคโปสเตอร์ (Poster Presentation) ซึ่งผ่านการตรวจประเมินคุณภาพทางวิชาการจากคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 75 บทความ ซึ่งผ่านการตรวจประเมินคุณภาพทางวิชาการจากคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ โดยแยกตามกลุ่มสาขาวิชา 6 กลุ่ม ดังนี้ 1) สาขาการศึกษา จำนวน 30 บทความ 2) สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จำนวน 9 บทความ 3) วิทยาการจัดการและบริหารธุรกิจ จำนวน 10 บทความ 4) วิศวกรรมศาสตร์และเทคโนโลยีอุตสาหกรรม จำนวน 3 บทความ 5) วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จำนวน 17 บทความ และ 6) เทคโนโลยีชีวภาพและสิ่งแวดล้อม จำนวน 7 บทความ

คณะผู้จัดงานหวังเป็นอย่างยิ่งว่า การจัดประชุมวิชาการระดับชาติในครั้งนี้ เป็นเวทีที่เปิดโอกาสให้อาจารย์ นักวิจัย นักศึกษา บุคลากรในแวดวงวิจัย ตลอดจนผู้สนใจทุกท่าน ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เป็นเครือข่ายในการสร้างสรรค์ผลงานวิจัย นวัตกรรม และสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น สังคมและประเทศชาติสืบไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
ธันวาคม 2562

การประชุมวิชาการระดับชาติ “ราชภัฏกรุงเก่า” ประจำปี พ.ศ. 2562
“ท้องถิ่นก้าวไกล ด้วยวิจัยและนวัตกรรม”
วันที่ 12 – 13 ธันวาคม พ.ศ. 2562
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

หน่วยงานร่วมจัดการประชุมวิชาการ

เจ้าภาพหลัก มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

หน่วยงาน สถาบันวิจัยและพัฒนา

คณะวิทยาการจัดการ

คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

คณะครุศาสตร์

สำนักงานคณะกรรมการบัณฑิตศึกษา

สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ

เจ้าภาพร่วม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

มหาวิทยาลัยรังสิต

สมาคมวิชาการไฟฟ้าอิเล็กทรอนิกส์ คอมพิวเตอร์ โทรคมนาคม และสารสนเทศ

คณะวิศวกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย

ประธานกรรมการ

รองศาสตราจารย์ ดร.สุสิทธิ์ ประดับเพ็ชร

อธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

คณะกรรมการอำนวยการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กมลวรรณ วรรณธำ

รองอธิการบดีฝ่ายวิจัย นวัตกรรมและพัฒนาท้องถิ่น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาติรี มหันตรัตน์

รองอธิการบดีฝ่ายทรัพยากร

อาจารย์จรัสศักดิ์ ชุมวรานนท์

รองอธิการบดีฝ่ายยุทธศาสตร์และแผนงาน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กรรณทิพย์ เนียมถนอม

รองอธิการบดีฝ่ายบริหารงานวิชาการ

ดร.นพดล ปรารักษ์ทอง

รองอธิการบดีฝ่ายพัฒนานักศึกษาและกิจการสภามหาวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์บุญไท เจริญผล

ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายประกันคุณภาพการศึกษา

นายณรินทร์ อุ่นแก้ว

ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายบริหารงานทั่วไปและกฎหมาย

อาจารย์สุดารัตน์ เกลี้ยงสะอาด

ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายกิจการพิเศษ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุจิตกัลยา มฤครัฐอินแปลง

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวิทย์ ไวยกุล

คณบดีคณะครุศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.ภาคิน โชติเวศย์ศิลป์
รองศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา หล่อตระกูล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิมลพรรณ รุ่งพรหม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิชาติ พานสุวรรณ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์สาโรช ปุริสังคะ
อาจารย์ ดร.จกมล เสงสุวรรณ
อาจารย์สุทัศน์ อุทอง
นางลักขณา เตชะวงศ์
นางสาวพรสวรรค์ คล้ายกัน

คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
คณบดีคณะวิทยาการจัดการ
คณบดีคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
ผู้อำนวยการสำนักงานคณะกรรมการบัณฑิตศึกษา
ผู้อำนวยการสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ
ผู้อำนวยการสถาบันอยุธยาศึกษา
ประธานสมาคมอาจารย์และข้าราชการ
ผู้อำนวยการสำนักงานอธิการบดี
ผู้อำนวยการกองกลาง

คณะกรรมการจัดงานประชุมวิชาการระดับชาติฝ่ายต่างๆ

ตามคำสั่งมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ที่ 1168 /2562
เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการจัดงานประชุมวิชาการระดับชาติ

บรรณาธิการ/กรรมการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กมลวรรณ วรรณธำ รองอธิการบดี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุจิตกัลยา มฤครัฐอินแปลง ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา

กรรมการและกองบรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เลิศชาย สลิตยพนาวงศ์ รองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กานดา เตชะชั้นหมาก รองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา
อาจารย์ ดร.สุรวัชร์ แซ่เจี๋ย รองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บริบูรณ์ ชอบทำดี อาจารย์ประพันธ์ แสงทองดี
นางสาวศรินยา โพธิ์นอก นางสาววิไลวรรณ สังฤทธิ์
นายอวิรุทธ์ เจียมฮวดหลี นางสาวสุจิตรา งามบุญปลอด
นางสาวสุธีรา มุลดี นางสาวบงกช สมหวัง

กรรมการและเลขานุการ

นางสาวพิมพ์ประภา พลรักษ์

กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

นางสาวอัจฉรา วงษ์หา

คณะกรรมการพิชญพิจารย์ (Peer Review) ในกองบรรณาธิการ (ผู้ทรงคุณวุฒิภายใน)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

รองศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา หล่อตระกูล

รองศาสตราจารย์ปราณี ต้นประยูร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กมลวรรณ วรรณธำ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กานดา เตชะขันหมาก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จริยาภรณ์ รุจิโมระ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชมพูนุท สุขหวาน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธาดรี มหันตรัตน์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีระวัฒน์ มอนไธสง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นงเยาว์ ไนอรุณ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บริบูรณ์ ชอบทำดี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประดินันท์ เอี่ยมสะอาด

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประวิทย์ ประมาน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิเชษฐ ศรีสังขาม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิทยา ใจคำ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เลิศชาย สติยพนาวงศ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วันทนา เนาว์วัน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิมลพรรณ รุ่งพรหม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุจิตกัลยา มฤครัฐอินแปลง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อมรรัตน์ สนั่นเสียง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิภาวี ฝ่ายเทศ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดวงรัตน์ โพธิ์เงิน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์นันท์ธี เอื้ออิม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์นัตยา เกตุสมบัติ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปกาศิต เจริมรอด

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปิยะธิดา สุตเสนาะ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์พรรษวรรณ สุขสมวัฒน์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์พวงชมพู หงษ์ชัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ภัทราพร จันตะนี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ภัทราวรรณ จันทรเนตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศุภกานต์ นานรัมย์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สาโรจน์ ปุริสังคะ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์อรกษ เก็จพิรุณ

ดร.ธานี ชูกำเนิด

ดร.นพดล ปรารงค์ทอง

ดร.ภาวินีย์ ธนาอนวัช

ดร.เมธรัตน์ จันตะนี

ดร.วัชรภัทร เตชะวัฒนศิริดำรง

ดร.ศิริพล แสนบุญส่ง

ดร.สุรภักษ์ แซ่เจีย

ดร.สุนิตย์ รุ่งราตรี

คณะกรรมการพิชญพิจารย์ (Peer Review) ในกองบรรณาธิการ (ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก)

รองศาสตราจารย์ ดร.กาสัก เตชะขันหมาก

รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงใจ บุญกุล

รองศาสตราจารย์ ดร.นิรันดร์ สุธีนิรันดร์

รองศาสตราจารย์ ดร.พงษ์เสฐียร เหลืองอลงกต

รองศาสตราจารย์ ดร.มนตรี ศิริปรัชญานันท์

รองศาสตราจารย์ ดร.วิบูลย์ ตระกูลขุ่น

รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธินันท์ พรหมสุวรรณ

รองศาสตราจารย์ ดร.สุรีย์มาศ สุขกลี

รองศาสตราจารย์ ดร.เสน่ห์ จัยโต

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ น.สพ.ดร.ทิลิตีร์ รุ่งเรืองกิจไกร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ขวัญชนก นัยเจริญ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ขวัญหญิง ศรีประเสริฐภาพ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เชาวลิต หามนตรี

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

มหาวิทยาลัยบูรพา

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

วิทยาลัยดนตรี มหาวิทยาลัยรังสิต

มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทัศพร ชุศักดิ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เทอดศักดิ์ ศรีสุรพล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นฤพนธ์ พนาวงศ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นฤมล ศิลปชัยศรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษกร เชี่ยวจินตาทานต์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปณณนุช นิลแสง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงศ์ศรัณย์ จันทร์ขุม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรรณวิภา แพงศรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พอเจตน์ ธรรมศิริขวัญ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พัชรา เดชโฮม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาสุ พูนภักดี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนัญญา คำวชิระพิทักษ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัชนิวรรณ ตั้งภักดี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุกัญญา พยุงสิน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวรรณา จัยทอง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัสมัน แดอาลี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทรงพลธนฤธี มฤครัฐอินแปลง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประภาวรรณ แพงศรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ไพรินทร์ ชัดดีพงษ์
ดร.ฉัตรวรรณ ลัญฉวรรณะกร
ดร.ชุติวัฒน์ สุวดีพิงศ์
ดร.นพรัตน์ ไวโรจนะ
ดร.นรินทร์ นนทมาลย์
ดร.บุญชู บุญลิขิตศิริ
ดร.พรพิมล รอดเคราะห์
ดร.พัชรินทร์ รุจิรานุกูล
ดร.พัทธนันท์ บุตรฉุย
ดร.พันทิพา อมรฤทธิ
ดร.พันธ์ทิพย์ โอหารรัตน์มณี
ดร.รุ่งโรจน์ สงสระบุญ

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
วิทยาลัยเพาะช่าง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
มหาวิทยาลัยพะเยา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
มหาวิทยาลัยพะเยา
มหาวิทยาลัยบูรพา
มหาวิทยาลัยศิลปากร
มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์
มหาวิทยาลัยสยาม

คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อเสนอแนะ ภาคบรรยาย (Session Chair)

รองศาสตราจารย์ ดร.จิราภา วิทยาภิรักษ์	สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
รองศาสตราจารย์ ดร.อรสา จรูญธรรม	มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
รองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา วัฒนสุนทร	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
รองศาสตราจารย์ ดร.ประภาส พาวินันท์	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
รองศาสตราจารย์ ดร.ภาคิน โชติเวศย์ศิลป์	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
รองศาสตราจารย์ ดร.มนตรี ศิริปรัชญานันท์	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
รองศาสตราจารย์ ดร.สาโรช พูลเทพ	มหาวิทยาลัยศิลปากร
รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงใจ บุญกุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุดาทิพย์ จันท	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสีวงศ์ กาพวงค์	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อำนวยการ ปาอ้าย	มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนรินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เทอดศักดิ์ ศรีสุรพล	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อเสนอแนะ ภาคโปสเตอร์ (Session Chair)

รองศาสตราจารย์ ดร.มนตรี ศิริปรัชญานันท์	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
รองศาสตราจารย์ ดร.สาโรช พูลเทพ	มหาวิทยาลัยศิลปากร
รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงใจ บุญกุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ น.สพ.ดร.ทิลดิสร์ รุ่งเรืองกิจไกร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เทอดศักดิ์ ศรีสุรพล	มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมชัย หาญกล้า	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวรรณา จัวยทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภคศักดิ์ กัลยาณมิตร	มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
ดร.รุ่งโรจน์ สงสระบุญ	มหาวิทยาลัยสยาม

สารบัญ

การนำเสนอผลงาน ภาควิชาบรรยาย (Oral Presentation)

ลำดับที่	รหัสบทความ	สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (HS)	หน้า
1	HS201	ภูมิทัศน์วัฒนธรรมกับการท่องเที่ยววิถีชีวิตท้องถิ่น: กรณีศึกษาศาสนาไร่โพธิ์ลำไย <i>จิตตานันท์ มีทิศ และ สุธิณี อีรานันต์</i>	191
2	HS207	ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระดับความพึงพอใจต่อคุณลักษณะนักศึกษาสหกิจสาขาวิชาการบัญชีในมุมมองของสำนักงานบัญชีจังหวัดพระนครศรีอยุธยา <i>กุลประภัสสร สุธิโรจน์ เพ็ญพระพักตร์ มานะปรีชาดีเลิศ ตรงจิตร เทียมขุนทด นันทน์ภัส พงษ์สวัสดิ์ และ ประภาส กลั้วนวล</i>	195
3	HS209	<u>การสื่อสารอัตลักษณ์ผ้าทอพื้นเมืองไทลื้อ จ.เพชรบูรณ์</u> <i>เอกชัย แสงโสภา</i>	202
4	HS211	วิจารณ์กรรมในเพลงลูกเสือ <i>ปวีศร ไชยนา และ กฤติกา ผลเกิด</i>	210
5	HS213	แม่เบี้ย : การดัดแปลงตัวบทนวนิยายไปสู่ภาพยนตร์ <i>กุลกนก บุญโกศล</i>	217
6	HS214	แนวทางการพัฒนากระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาหมอพั้นบ้านชุมชนบ้านไทรงาม ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ <i>พนารัตน์ เดชกุลทอง และ ยุภาติ สงวนพงษ์</i>	224
7	HS215	ปัจจัยการจัดการที่ส่งผลต่อการบริหารงานแบบสมดุลของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ <i>ชนิตา เอี่ยมสอาด สมศักดิ์ สุริยันอรุณทัย และ สุทธิดา ถนอมวงศ์</i>	230
8	HS216	แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนตลาดน้ำคลองบางน้อย จังหวัดสมุทรสงคราม <i>ภัทธิดา พงศ์ธนา และ ก่อเกียรติ นิยมมล</i>	238
9	HS217	การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการสำรวจชุมชนสัมพันธ์ด้านการป้องกันยาเสพติดของสถานีตำรวจภูธรเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม <i>สรณ์สิริ กรวงษ์ ชันทอง ใจดี และ บุญวัฒน์ สว่างวงศ์</i>	245
10	HS218	การศึกษา วิเคราะห์ แนวทางที่เหมาะสมการจัดการปกครองท้องถิ่นรูปแบบภาค (R'egion) ของประเทศฝรั่งเศสกับรูปแบบการปกครองท้องถิ่นของประเทศไทย <i>อรรถพจน์ บัวงาม สิทธิโชค ลางกุลานนท์ และ นลินา ไชยะ</i>	252
11	HS219	ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับความตายของชาวจีน ณ สุสานเขาฟ้า ตำบลชัยนาม อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก <i>กวิน อินสา คำ ขนกันันท์ สุริยวงศ์ อ้นยพร มูลชาติ สอนรัก ทิมเถื่อน และ วศิน สุขสมบูรณ์วงศ์</i>	258
12	HS220	การบูรณาการทุนทางสังคมเพื่อเชื่อมโยงการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่หมู่บ้านถ้ำลอด อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน <i>สัญญา สะสอง ชูติมันต์ สะสอง และ ทรงเกียรติ สังขมณี</i>	266

*

การสื่อสารอัตลักษณ์ผ้าทอพื้นเมืองไทลื้อ จ.เพชรบูรณ์

Identity Communication of the Tai Lom's Native Woven Fabric, Phetchabun

เอกชัย แสงโสภา

สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

Email : ekkachai.san@pcru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้ ต้องการศึกษารูปแบบการสื่อสารเพื่อการประกอบสร้าง อารมณ์รักษา ต่อร่องอัตลักษณ์ผ้าทอพื้นเมืองไทลื้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ที่เคยมีมาและที่เป็นอยู่ โดยใช้การสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่ม ผลการวิจัยพบว่า 6 กลุ่มผ้าทอพื้นเมืองในอำเภอหล่มเก่า และอำเภอหล่มสัก เห็นพ้องกันว่า ผ้าทอที่เป็นอัตลักษณ์ของไทลื้อคือ ‘ซิ่นหัวแดงตีนก่าน หรือ ซิ่นหมี่คั่นน้อย’ และได้สื่อสารเพื่อประกอบสร้างผ้าทอชนิดนี้ขึ้นด้วยเจตนาให้รู้รากเหง้าของตนเอง และแตกต่างจากชาติพันธุ์อื่น สื่อสารเพื่ออารมณ์รักษา ด้วยการนุ่งซิ่นที่ทอเองในงานสำคัญ สื่อสารเพื่อต่องอัตลักษณ์ ด้วยการบอกว่าชาวไทลื้อที่แท้จริงมีกรรมวิธีทอและสวมใส่ผ้าซิ่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน โดยมีทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม และ ทุนสัญลักษณ์ เป็นปัจจัยเกื้อหนุน

คำสำคัญ : การสื่อสารอัตลักษณ์, สจ๊วต ฮอลล์, ผ้าทอพื้นเมืองไทลื้อ, ทุน, บูร์ดิเยอ

Abstract

This article aims to study communication styles for constructing, maintaining and negotiating identity of Tai Lom Phetchabun's native woven fabric that used to exist and the present state by using interviews and group chat. The results showed that 6 groups of native weaving groups in Lom Kao and Lom Sak districts agreed that The woven fabric which was the identity of Thai Lom is 'Hua-Daeng-Teen-Gan Sarong or Mee-Khan-Noy Sarong' and Communicated to build this type of fabric is intended to know the root of their own and different from other ethnicities. Communicate to maintain by wearing sarongs that are woven in important events. Communicate to negotiate identity by saying that the true Tai Lom people have their own unique weaving and wearing sarong methods With economic capital Cultural capital, Social capital and Symbol capital are supportive factors.

Keywords : Identity Communication, Stuart Hall, Tai Lom's Native Woven Fabric, Capital, Bourdieu

1. บทนำ

ผ้าทอพื้นเมืองไทลื้อในบทความนี้ หมายถึง ‘ซิ่นหัวแดงตีนก่าน’ อันเป็นผ้าซิ่นที่ถูกกล่าวว่าเป็นอัตลักษณ์อารมณ์ขึ้นชื่อชิ้นหนึ่งในบรรดาผ้าทอพื้นเมืองหลายชิ้นของ ‘ไทลื้อ’ ซึ่งหมายถึง ‘กลุ่มคนหรือ ชาวหล่ม’ ในเขตอำเภอหล่มเก่า และหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งผู้ทอผ้าฝีมือดีส่วนใหญ่ไม่ได้ทอมากกว่า 40 ปี (ทองย่น ก้อนดี [1]; มนต์ภา ก้อนดี [2]; สมทบ พันทากุล [3] สัมภาษณ์, 2561) จึงเป็นที่น่าสนใจว่าการที่ซิ่นหัวแดงตีนก่านจึงเริ่มกลับมาเป็นที่นิยมกันมากขึ้นในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา เป็นไปได้หรือไม่ว่า ผ้าทอดังกล่าวถูกสื่อสารเชิงอัตลักษณ์ออกไปอย่างมีประสิทธิภาพ

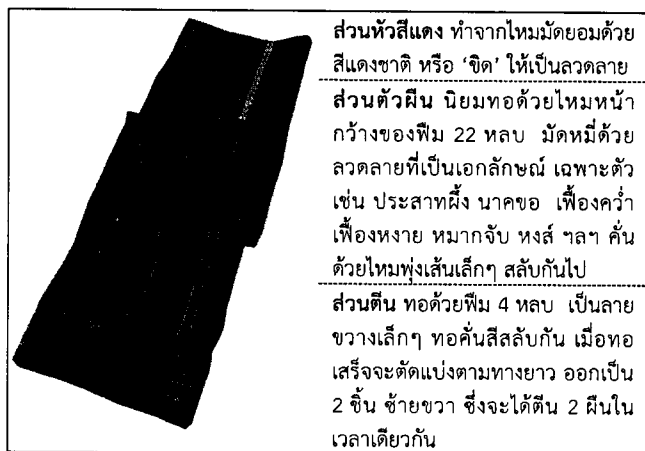
ดังนั้น เฉพาะในบทความนี้ผู้เขียนต้องการศึกษาว่ากลุ่มทอผ้าพื้นเมืองไทลื้อนั้น ‘มีรูปแบบของการประกอบสร้าง อารมณ์รักษา ต่อร่องอัตลักษณ์ผ้าทอพื้นเมืองไทลื้อที่เคยมีมาและที่เป็นอยู่เป็นเช่นไร’ อันเป็นขั้นต้นของกระบวนการศึกษา ในงานวิจัย เรื่อง ‘รูปแบบการสื่อสารอัตลักษณ์ผ้าทอพื้นเมืองจังหวัดเพชรบูรณ์ ด้วยกลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ทางการตลาด’

รูปที่ 1 ภาพเด็กสาวชาวหลวงพระบางนุ่งซิ่นต่อหัวต่อตีน ถ่ายโดย Jeuno Fille (ที่มา: pantip.com)

1.1 ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับผ้าซิ่นไทหล่ม

‘ผ้าซิ่นหัวแดงตีนก่าน’ หรือ ‘ซิ่นหมี่คัน’ ‘ซิ่นหมี่คันน้อย’ หรือ ‘หมี่คั่ว’ ถือเป็นภูมิปัญญาของการผูกมัดผ้าไหมของสตรีชาวล้านช้างหลวงพระบาง ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของชาวไทหล่ม หรือลาวหล่ม ซึ่งคล้ายคลึงกับผ้าซิ่นของลาวในแถบอำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรธานี อำเภอนครไทย ชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก และไทยเลย จังหวัดเลย ‘ซิ่นหัวแดงตีนก่าน’ ของไทหล่มแตกต่างจากซิ่นหมี่คันของชาวลาวในแถบเดียวกันตรงที่หัวซิ่นใช้สีแดงเป็นสีหลัก แต่โดยโครงสร้างของตัวซิ่นมีโครงสร้างแบ่งเป็น 3 ส่วนเช่นเดียวกัน ดังภาพ

รูปที่ 2 แสดงส่วนต่างๆ ของซิ่นหัวแดงตีนก่าน

1.2 การเลือนหายและการฟื้นกลับ

การทอหมี่คัน ถือเป็นคุณลักษณะสำคัญของหญิงสาวก่อนออกเรือน ถึงกับมีคำกล่าวที่ว่า ‘ต่ำหูกบ่เป็น กะบ่ได้ผัว’ ลูกสาวไทหล่มจึงต้องเรียนรู้ทุกขั้นตอนตั้งแต่การ ‘คันไหม’ ซึ่งมีหนว้นับเป็น ‘ควม’ ที่ต้องอาศัยความจำและสติในการนับรอบของไหม ดังนั้นคำว่า ‘ใหญ่ซื่อซื่อ บู้จักควม’ จึงหมายถึง การโตมาอย่างไม่รู้จักงานบ้านงานเรือน (มนต์ภา ก้อนดี, สัมภาษณ์, 2561 [2]) รวมถึงการผูกมัด หรือ ‘มัดหมี่’ ที่ต้องอาศัยความมานะและความคิดสร้างสรรค์ในการพลิกแพลงลวดลาย ฉะนั้นการเกี่ยวสาวขณะทอผ้าของผู้สาวไทหล่ม (ชายหนุ่ม) จึงไม่ใช่เพียงการแสดงความรักแต่หมายถึงการดูความละเอียดลออในการทอผ้าที่สะท้อนความงามพร้อมอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าสตรีไทหล่มจะนิยมสวมใส่ผ้าซิ่น และนิยมทอผ้าใส่เอง แต่ผ้าซิ่นดังกล่าวก็เกือบถูกกลืนหายไป เนื่องจากกระแสแฟชั่นอย่างตะวันตกเข้ามา เสื้อผ้าสำเร็จรูปได้รับความนิยมเนื่องจากราคาถูก และ ไม่สิ้นเปลืองเวลาในการทอ ประกอบกับสตรีชาวลาวหล่ม ซึ่งได้รับการศึกษามากขึ้น ต่างละทิ้ง งานทอผ้าและไม่เห็นความจำเป็นที่จะทออีกต่อไป

กระทั่ง พ.ศ. 2557 กระแสความนิยม ‘ผ้าซิ่นหัวแดงตีนก่าน’ กลับมาอีกครั้ง คนในพื้นที่กลับมาสวมใส่ทั้งในชีวิตประจำวัน ขณะทำงาน และ ในช่วงที่มีงานประเพณีสำคัญ ทำให้สตรีสูงวัยที่ละทิ้งทอผ้าไปกว่า 30 - 40 ปี ได้กลับมาทอผ้า

บทความนี้จึงมุ่งค้นหาและอธิบายปรากฏการณ์ที่ว่า ซิ่นหัวแดงตีนก่านกลายเป็นอัตลักษณ์อาภรณ์ที่สำคัญของสตรีไทหล่มได้อย่างไรทั้งที่ได้เลือนหายไปแล้วและมีปัจจัยใดที่ทำให้ผ้าทอพื้นเมืองนี้กลับคืนมาผ่านการอธิบายด้วยการสื่อสารอัตลักษณ์ (identity communication) และแนวคิดทุน (capital)

1.3 กรอบแนวความคิดการวิจัย

เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์การฟื้นคืนอัตลักษณ์การทอผ้าพื้นเมืองไทหล่มที่กำลังสูญหายได้กลับมามีชีวิตอีกครั้งดังที่กล่าวไปแล้วนั้น ผู้เขียนใช้แนวคิดสำคัญ สองแนวคิด คือ แนวคิดการสื่อสารอัตลักษณ์ และแนวคิดทุน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ก. การสื่อสารอัตลักษณ์ อัตลักษณ์เป็นแนวคิดที่มีการศึกษาในหลายสาขาวิชา เช่น จิตวิทยา สังคมวิทยา และมานุษยวิทยา รวมทั้งในแวดวงการสื่อสารเอง ไม่เพียงมีหลายมิติแยกตามศาสตร์ ในวงการสื่อสารเองอัตลักษณ์ก็ยังมีหลายชุดความคิดด้วย เช่น สำนักคิดยุคสมัยใหม่ (modernism) มักเชื่อว่า มนุษย์มีแก่นแกนสารัตถะบางอย่างที่มั่นคงแน่นอน (essentialism/static) ที่เรียกว่า “อัตลักษณ์” ตัวอย่างเช่น ทฤษฎีของ E. Erikson ที่นิยามว่า “อัตลักษณ์หมายถึง ความเป็นตัวของตัวเองที่คงตัวเหมือนเดิม และมีลักษณะร่วมบางอย่างที่สำคัญร่วมกับคนอื่น” หรือ กลุ่มสำนักคิดยุคหลังสมัยใหม่ (post modernism) ที่เชื่อว่าอัตลักษณ์นั้น มิใช่ “ผลผลิต” (product) ที่มีแก่นสารัตถะที่คงที่ หากทว่า อัตลักษณ์นั้นเป็นกระบวนการ (process) ที่มีพลวัตสั่นไหว และมีหลายโฉมหน้า (multi-faceted) แล้วแต่ในแต่ละบริบท เป็นต้น (กาญจนา แก้วเทพ, 2555: 44 [4]; อภิญา เฟื่องฟูสกุล, 2546: 54 [5])

สจิวต์ ฮอลล์ [6] (1996: 619) กล่าวว่า ตั้งแต่ปี 1970 โลกาภิวัตน์ (globalization) อาจส่งผลกระทบต่ออัตลักษณ์ได้ใน 3 ลักษณะ คือ หนึ่ง อัตลักษณ์ถูกกัดกร่อนเป็นผลมาจากการเจริญเติบโตของการหลอมรวมทางวัฒนธรรม สอง อัตลักษณ์ชาติและท้องถิ่น ถูกทำให้เข้มแข็งด้วยการต่อต้านโลกาภิวัตน์ และ สาม อัตลักษณ์ของชาติจะลดลง หรือเบาบางลง และอัตลักษณ์ใหม่ก็เกิดขึ้นจากการผสมผสานในพื้นที่ของพวกเขา

เมื่ออัตลักษณ์มีความหลากหลายและเคลื่อนย้ายเปลี่ยนแปลงได้ การศึกษาอัตลักษณ์ต้องตั้งคำถามภายใต้ 4 กรอบหรือ ช่วงชั้น คือ เราเป็นใคร (personal frame) เราแสดงออกต่อผู้อื่นอย่างไร (enacted frame) เราเปรียบเทียบกับเราแตกต่างจากใคร และแตกต่างอย่างไร (relational frame) และ เรามีอัตลักษณ์ร่วมกับพวกเราเองอย่างไร (communal frame) ทั้งนี้เนื่องจากผลลัพธ์จากทั้ง 4 กรอบนี้มักไม่สอดคล้องกัน ดังนั้น เราจะมีกระบวนการ “ต่อรองเชิงอัตลักษณ์อย่างไร” ซึ่งเป็นกระบวนการที่สำคัญที่สุดของ “การบริหารจัดการอัตลักษณ์” (M. Hecht อ้างในกาญจนา แก้วเทพ และคณะ 2555: 51 [4])

ข. ทุน ในหน่วยการวิเคราะห์ของ บัวร์ดิเยอ ‘ทุน’ หมายถึง ทรัพยากรที่ใช้เพื่อสนับสนุนตนเองในการรักษาตำแหน่งแห่งหนในสังคม ดังนั้น ทุนในความหมายของ Bourdieu จึงกินพื้นที่ไปมากกว่า ‘ทุนทางเศรษฐกิจ’ (economic capital) (บัวร์ดิเยอ, 1986 อ้างใน Orawan Sirisawat Apichayakul, 2013: 41-45 [7]) แต่หมายรวมถึง หนึ่ง ทุนวัฒนธรรม ที่หมายถึง ศักยภาพหรือ

สมรรถนะแห่งการกระทำของบุคคล โดยแยกย่อยออกเป็นอีก 3 ประเภท คือ (1) ทนที่รวมอยู่ในซาบิทัส (Embodied) (2) ทนที่ถูกทำให้อยู่ในรูปธรรม (Objectified) (3) ทนที่ถูกทำให้เป็นสถาบัน (Institutionalize) สอง **ทนทางสังคม** หมายถึง เครือข่ายทางสังคม ซึ่งเราสามารถใช้ความสัมพันธ์เชิงคุณภาพแม้ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ที่เหนียวแน่นหรือรู้จักกันเพียงผิวเผิน ก็สามารถทำให้เกิดทรัพยากรทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม และ สาม **ทนสัญลักษณ์** หมายถึง อะไรก็ตามที่แสดงให้บุคคลนั้นดูโดดเด่น หรือแตกต่างจากคนในกลุ่มที่เขาอยู่ แต่ต้องเป็นความแตกต่างที่ได้รับการ ‘ยอมรับ’

จากทั้งสองแนวคิดที่ได้กล่าวไว้พอสังเขปข้างต้นผนวกกับปรากฏการณ์การฟื้นคืนอัตลักษณ์ที่เกิดขึ้นนี้ ผู้เขียนได้นำแนวคิดทั้งสองมาเป็นกรอบในการมองว่า กลุ่มผู้ทอดผ้าขาวไทหล่มรับรู้ร่วมกันอย่างไรเกี่ยวกับชิ้นหัวแดงตีนก่าน รักษาและต่อรองอัตลักษณ์ผ่านผ้าชื่อน้อย่างไร รวมถึงพิจารณาว่าภายใต้อิทธิพลอัตลักษณ์เสื้อผ้าเครื่องแต่งกายจากภายนอก มีปัจจัยใดที่เป็น ‘ทุนเกื้อหนุน’ ให้ไทหล่มสร้างความเข้มแข็งให้กับผ้าชิ้นหัวแดงตีนก่าน

2. วิธีการวิจัย

ตารางที่ 1 แสดงข้อมูลกลุ่มตัวอย่างชื่อกลุ่มทอดผ้า บทบาท และจำนวนผู้ให้ข้อมูลหลัก

ที่	ชื่อกลุ่มทอดผ้าผู้ให้ข้อมูลหลัก	คุณลักษณะกลุ่ม	บทบาทและจำนวน
1.	กลุ่มทอดผ้าไทหล่มบ้านหวาย อำเภอหล่มสัก	ทอ จำหน่าย ศูนย์เรียนรู้	
2.	กลุ่มทอดผ้าที่กระตูกบ้านวังร่อง อำเภอหล่มสัก	ทอ จำหน่าย	สัมภาษณ์
3.	กลุ่มทอดผ้าฝ้ายบ้านตัว อำเภอหล่มสัก	ทอ จำหน่าย	- ประธานกลุ่ม/ผู้ร่วมก่อตั้ง 1 คน
4.	กลุ่มทอดผ้าวัดศรีฐาน วังบาล อำเภอหล่มเก่า	อนุรักษ์ ศูนย์เรียนรู้ ทอ จำหน่าย	- สมาชิก 2 คน
5.	กลุ่มทอดผ้าบ้านภูผากั้ง อำเภอหล่มเก่า	ทอ จำหน่าย อนุรักษ์	รวม 12 คน
6.	กลุ่มทอดผ้าบ้านอีเลศ นาคำ อำเภอหล่มเก่า	ทอ จำหน่าย	

2.2 วิธีการเก็บข้อมูลและนำเสนอ

เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการประกอบสร้าง อารมณ์รักษา ต่อรองอัตลักษณ์ผ้าทอพื้นเมืองเพชรบูรณ์ที่เคยมีมาและที่เป็นอยู่ ผู้วิจัยได้เลือกแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งเป็นตัวแทนของกลุ่มทอดผ้าแต่ละกลุ่ม ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลดังกล่าวผู้วิจัยเลือกใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

จากนั้นนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักมาวิเคราะห์แล้วจัดกลุ่มเนื้อหา โดยนำเสนอข้อมูลด้วยการแยกประเภทหรือจัดระบบจำแนกเป็นชุดความรู้ เนื้อหาที่สอดคล้องกันจะถูกสรุปรวมในหมวดเดียวกัน โดยให้รหัสเป็นประเด็นย่อย (categories) แล้วพัฒนาเป็นประเด็นหลัก (theme) แล้วสรุปเชิงนามธรรมตีความจากปรากฏการณ์ที่มองเห็นเทียบเคียงกับแนวคิดทฤษฎี

3. ผลการวิจัยและอภิปรายผล

ดังที่ผู้เขียนได้ตั้งคำถามไว้ว่า กลุ่มผู้ทอดผ้าขาวไทหล่มรับรู้ร่วมกันอย่างไรเกี่ยวกับชิ้นหัวแดงตีนก่าน สร้าง รักษาและต่อรองอัตลักษณ์อย่างไรภายใต้สถานการณ์อัตลักษณ์ข้ามถิ่นจากภายนอก รวมถึงมีปัจจัยใดที่ช่วยให้ชาวหล่มเก่าและหล่มสักฟื้นคืนอาชีพการทอดผ้าขึ้นให้กับคนทอที่ทิ้งก๊อผ้าไปแล้วหลายทศวรรษ

เพื่อให้ได้คำตอบตามข้อสันนิษฐานข้างต้น ผู้เขียนได้กำหนดหน่วยการวิเคราะห์ซึ่งประกอบด้วยพื้นที่ กลุ่มตัวอย่าง รวมถึงวิธีการเก็บข้อมูลและวิธีการนำเสนอข้อมูล ดังนี้

2.1 หน่วยการวิเคราะห์

ผู้เขียนได้ใช้ “ผ้าชิ้นหัวแดงตีนก่าน” มาเป็นเกณฑ์ในการคัดเลือกรูปแบบผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยต้องเป็นกลุ่มซึ่งปัจจุบันมีการทอผ้าชนิดนี้และยังคงรักษาอัตลักษณ์การทอแบบดั้งเดิม เช่น การย้อมสี การมัดหมี่ การทอด้วยกี่ และมีการดำเนินกิจกรรมกลุ่มอย่างต่อเนื่องในปัจจุบัน จากเกณฑ์ดังกล่าวผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบยึดจุดมุ่งหมายของงานวิจัยเป็นหลัก (purposeful sampling) ได้กลุ่มทอดผ้า 6 กลุ่ม โดยแต่ละกลุ่มผู้วิจัยได้กำหนดคุณลักษณะของผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informants) ไว้ดังนี้ **หนึ่ง** เป็นประธานกลุ่ม หรือ ผู้ร่วมก่อตั้งที่ทราบข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเป็นอย่างดีกลุ่มละ 1 คน **สอง** เป็นสมาชิกกลุ่มที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับเทคนิควิธีการทอ และ รูปแบบการสื่อสารอัตลักษณ์กลุ่มละ 2 คน เพื่อยืนยันข้อมูล โดยปรากฏรายละเอียดในตารางที่ 1

ในหัวข้อนี้ผู้เขียนต้องการเชื่อมโยงให้เห็นว่า หากนำผลการศึกษาที่ค้นพบมาสรุป พร้อมอภิปรายผล ด้วยแนวคิดการสื่อสารอัตลักษณ์และแนวคิดทุนแล้ว เราจะพบการประกอบสร้าง อารมณ์รักษา และการต่อรองอัตลักษณ์ผ้าทอชนิดนี้ อย่างไร ดังรายละเอียดที่จะนำเสนอต่อไป

3.1 การก่อรูปอัตลักษณ์ผ้าชิ้นหัวแดงตีนก่านให้ปรากฏ

ลาวหล่ม หรือ ไทหล่ม ไม่ใช่ชาติพันธุ์ลาวเพียงกลุ่มเดียวที่ตั้งรกรากในดินแดนสยาม การจะบอกว่า “เราเป็นใคร” แตกต่างจากชาวสยาม และ ลาวกลุ่มอื่นอย่างไร จึงไม่ใช่เพียงรูปร่างหน้าตา สำเนียงการพูด แต่หมายถึง ขนบธรรมเนียมประเพณี และวิถีชีวิต ก็ย่อมแตกต่าง สิ่งนี้คือ **อัตลักษณ์ชาติพันธุ์** (ethnic identity) หรือ **อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม** (cultural identity) ซึ่งเป็นผลพวงจากการอพยพเคลื่อนย้ายเข้ามาปะปนกับศูนย์กลาง หรือถูกแบ่งแยกออกจากส่วนกลาง ทำให้ภาษา เครื่องแต่งกาย และวิถีชีวิตที่แตกต่างจากคนส่วนใหญ่ในสังคม กลายเป็นเรื่องแปลก ตลก ลำหยัง ป่าเถื่อน (วัชรินทร์ แก่นจันทร์, 2555 [8]) และบางครั้งนำมาซึ่งความเกลียดชัง เลือกปฏิบัติ กดขี่ (ศรีสมภาพ จิตรภิรมย์ศรี, 2550 [9]) ทั้งนี้ ความต่างเชิงอัตลักษณ์มักนำมาซึ่งการต่อรองเพื่อคงอัตลักษณ์ของตนให้เข้มแข็งด้วยจิตสำนึกร่วม และมักพบการปรับตัว

(adaptation) หรือการพยายามโอนอ่อนผ่อนตามเพื่อลดความแปลกแยก

ดังนั้น การที่คนลาวหล่ม หรือไทหล่ม ได้สร้างอัตลักษณ์ผ้าทอนี้ขึ้นก็เพื่อเป็นนัยว่า เชื้อชาติของตนนั้น มีวัฒนธรรมการแต่งกายที่เป็นแบบแผนมายาวนาน และสืบทอดศิลปะการทอผ้าขึ้นมาหลายชั่วอายุคน ด้วยลักษณะของลวดลายผ้า ที่คัดค้านจากเครื่องใช้ไม่สอยในชีวิตประจำวัน และวัฒนธรรมประเพณี รวมถึงลักษณะของการนุ่งห่มซึ่งแตกต่างจากชาวสยาม และ ลาว กลุ่มอื่นๆ ดังคำกล่าว “ไทยนุ่งยาว ลาวนุ่งสั้น” (ธนชา ทองเหมาะ, สัมภาษณ์, 2561 [10])

ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับที่ A. De Fina (อ้างใน กาญจนา แก้วเทพ 2555: 50 [4]) สรุปความสัมพันธ์ ระหว่างการสื่อสารกับอัตลักษณ์เอาไว้ว่า มนุษย์เรานั้นนอกจากจะแลกเปลี่ยนหรือถ่ายทอดข่าวสารเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจกันแล้ว มนุษย์เรายังสื่อสารโดยมีเป้าหมายที่จะบอกว่า “เราเป็นใคร” เราเป็นชนชาติอะไร มีกำเนิดแถวไหน ฯลฯ และในขณะที่เราใช้การสื่อสารเพื่อบอกคนอื่นว่า “เราเป็นใคร” เราก็ยังใช้การสื่อสารเพื่อบอกคนอื่นอีกว่า “แล้วเขาเป็นใคร” และท้ายที่สุดก็สื่อสารเพื่อจะบอกว่า “เราเหมือน/หรือต่างกันอย่างไร”

ทั้งนี้ ปัจจุบันยังพบการการก่อรูปอัตลักษณ์ ของลวดลายผ้า และพยายาม สื่อสารว่าลวดลายผ้านั้น สร้างโดยชุมชนใด แม้แก่นแกนของความเป็นชนหล่มจะยังคงอยู่ เช่น การมีหัวแดง ผืนหมี่คัน และตีนซิ่น รวมถึงมีลายผ้าอัตลักษณ์อย่าง ลายหอปราสาท แต่อัตลักษณ์ ของแต่ละกลุ่มทอผ้าก็ยังคงต้องการให้เกิดความแตกต่าง เช่น หล่มเก่ามีลายดอกแก้ว แต่หล่มลึกไม่มี เป็นต้น

3.2 การสืบทอดรักษาอัตลักษณ์

ดังข้อมูลที่น่าสนใจไปในตอนต้นว่า แม่สตรีชาวไทหล่มนิยมสวมใส่ผ้าซิ่น และ นิยมทอใส่เอง แต่ผ้าซิ่นดังกล่าวก็เกือบถูกกลืนเลือนไป เนื่องจาก กระแสแฟชั่นจากสื่อมวลชน และอุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูป ประกอบกับสตรีชาวไทหล่ม ซึ่งได้รับการศึกษามากขึ้น ต่างละทิ้งงานทอผ้าเพื่อรับราชการและทำงานประจำ

พ.ศ.2557 กระแสความนิยม ‘ผ้าซิ่นหัวแดงตีนก่าน’ กลับมาอีกครั้ง หลายหน่วยงานของรัฐ เช่น องค์กรปกครองท้องถิ่น โรงเรียน สถานที่ราชการหลายแห่ง หันมาณรงค์ให้เจ้าหน้าที่รัฐ และ คนในพื้นที่กลับมาสวมใส่ทั้งในชีวิตประจำวันขณะทำงาน และ ในช่วงที่มีงานประเพณีสำคัญ สอดคล้องกับ ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี และ ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ มุ่งเน้นการส่งเสริมความเป็นไทย หากแต่สื่อโทรทัศน์ ละคร และสื่อสังคมออนไลน์ยังสร้างความน่าสนใจให้กับ “ผ้าทอพื้นเมือง” หรือ “ผ้าไทย” จนได้รับความนิยมในหมู่นักรุ่นใหม่และวัยทำงาน กลายเป็นแฟชั่นร่วมสมัยในช่วง 2-3 ปีให้หลัง (โพสตุญญ์, 2558 [11]; เสรี วงษ์มณฑา, 2561 [12]) ทำให้สตรีสูงวัยที่ละทิ้งทอผ้าไปกว่า 30 - 40 ปี ได้กลับมาทอผ้าอีกครั้ง

“ค่านิยมความเป็นไทย” หากมองผ่านฐานคิดแบบ “รัฐนิยม” ก็จะเชื่อว่าอัตลักษณ์ไทยมี “แก่นแท้” (essential) ความเป็นไทยจึงมีเอกลักษณ์และแตกต่างจากความเป็นชาติอื่นๆ ซึ่งสิ่งนี้เป็นแนวคิดแบบสมัยใหม่นิยม แต่หากอธิบายด้วยแนวคิดหลังสมัยใหม่นิยมที่บอกว่าโลกสมัยใหม่คือการบริโภคนิยม ทนนิยม และ

การเอาเปรียบ สิ่งนี้จะทำให้ผู้คนไทยหาอดีต (localization) “อัตลักษณ์แบบแก่นแท้” กับ “การไทยหาอดีต” แบบหลังสมัยใหม่จึงมีความขัดแย้งกันอยู่ในแง่ที่ว่าแนวคิดหลังสมัยใหม่ไม่เชื่อในแก่นแท้ โดยเฉพาะแก่นแท้ของอัตลักษณ์นั้นไม่มีจริง ฉะนั้น “อัตลักษณ์สำหรับแนวคิดหลังสมัยใหม่จึงไม่ใช่เรื่องของตัวตน (self) และไม่ได้ดำรงคงมั่น หากแต่อัตลักษณ์สร้างได้ (construct) แล้วก็ถูกรื้อสร้าง (deconstruct) และสร้างใหม่ได้เสมอ (reconstruct)” ดังนั้น นัยยะความเป็นไทยในที่นี้จึงสามารถตีความได้ว่า เป็น ‘ผ้าของชนชาติที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม’ หรือ ใครก็ตามที่เป็นคนไทย สามารถแสดงออกซึ่งวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่มผ่านเครื่องแต่งกายเพื่อสื่อสารอัตลักษณ์ตนได้

มนต์ภา ก้อนดี [2] ผู้ให้ข้อมูลจากกลุ่มทอผ้าบ้านห้วย (สัมภาษณ์, 2561) กล่าวว่า ปี 2549 นายดิเรก ถึงฝั่ง เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบูรณ์ มีดำริให้สร้างอนุสาวรีย์พ่อขุนผาเมือง ขึ้นบริเวณสี่แยก จุดตัดของทางหลวงหมายเลข 21 กับทางหลวงหมายเลข 12 แล้วรวบรวมเอาอุปกรณ์ทอผ้าไปจัดแสดงเป็นนิทรรศการ เธอมองว่า สิ่งเหล่านี้กำลังจะหายไป จึงอยากให้มันกลับมา สะท้อนว่า การทอผ้าซิ่นไม่ได้สูญหาย แต่กำลังรอเวลาที่เหมาะสมที่จะกลับมา สอดคล้องกับที่ สมทบ พันธาทกุล [3] ผู้ให้ข้อมูลจากกลุ่มทอผ้าบ้านภูผากั้ง (สัมภาษณ์, 2561) ให้ข้อมูลว่า ได้ทิ้งงานทอผ้าไปกว่า 30 ปี และกลับมาทอใหม่อีกครั้ง หลังรัฐให้การสนับสนุน และผู้คนกลับมานิยมสวมใส่

การสืบทอดอัตลักษณ์นี้ยังมาในรูปแบบของการจัดแสดง ดังที่ ทองเรียม อ่อนสุริยา [13] (สัมภาษณ์, 2561) ผู้ให้ข้อมูลจากกลุ่มทอผ้าวัดศรีฐาน ตำบลวังบาล กล่าวว่า เวลาที่มีคณะต่างๆ มาศึกษาดูงานสตรีชาววังบาลจะนุ่งซิ่นหัวแดงตีนก่านออกมาต้อนรับ และ จัดให้มีการแสดงที่สะท้อนวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับการทอผ้า เช่น การฟ้อนสาวเขินผ้าย การแห่ปราสาทผึ้ง เป็นต้น นอกจากนี้ ทุกกลุ่มทอผ้ายังนิยมสวมใส่ผ้าเข้าร่วมงานสำคัญๆ ทั้งในระดับท้องถิ่น เช่น งานประเพณีอุ้มพระดำน้ำ งานชนมนเงินหล่มเก่า งานเส็งกลองล่องโคมหล่มลึก และ ระดับประเทศ เช่น งาน OTOP ณ ศูนย์สิริกิติ์ไบเทคบางนา และ ออกร้านที่เมืองทองธานี นอกจากนี้ยังได้รับความสนใจจากสื่อสำนักต่างๆ เข้ามาทำข่าว และกลุ่มทอผ้าเองก็สื่อสารกับผู้ชื่นชอบผ้าพื้นเมืองได้โดยตรงผ่านสื่อสังคมออนไลน์

กล่าวได้ว่า การสืบทอดอัตลักษณ์เพื่อดำรงอัตลักษณ์ผ้าทอนี้ เกิดขึ้น ก็ต่อเมื่อมีปัจจัยเสริม ประกอบด้วย **หนึ่ง** การตระหนักรู้ว่าอัตลักษณ์ นั้นกำลังจะสูญหาย หรือถูกกลืนจะเปลี่ยนรูปอัตลักษณ์ไป **สอง** กระแสความนิยม ที่มาในรูปแบบแฟชั่น การแต่งกายไทย กระแสการท่องเที่ยววิถีไทย ทำให้ผู้คนหันมาความสนใจความเป็นพื้นถิ่น **สาม** รัฐซึ่งมีอิทธิพลในการกำหนดคุณค่า ของสังคมให้ความสำคัญกับการแต่งกายด้วยผ้าพื้นถิ่น ด้วยการกำหนดเป็นนโยบาย **สี่** ผู้เป็นเจ้าของอัตลักษณ์ ภาคภูมิใจและต้องการสื่อสารความแตกต่างทางวัฒนธรรมให้คนภายนอกได้รับรู้ผ่านกิจกรรมสำคัญ รวมถึงผ่านสื่อมวลชน และสื่อสังคมออนไลน์

3.3 การต่อรองอัตลักษณ์

จากการเก็บข้อมูล พบการต่อรองอัตลักษณ์ที่น่าสนใจ โดยสังเคราะห์จากทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยมของกลุ่ม สามารถแบ่งการต่อรองอัตลักษณ์ ออกเป็น 3 กลุ่มประเภท ประกอบด้วย

- **กลุ่มอนุรักษ์นิยม** กลุ่มนี้มีลักษณะความเชื่อที่ค่อนข้างถาวร ไม่แปรเปลี่ยน เช่น เมื่อพูดถึงการปรับประยุกต์ เปลี่ยนแปลงตามสมัยนิยม มักจะแสดงทัศนคติที่ว่า “ของเก่าที่อยู่แล้ว” “เชื่ออย่างที่ยุคบุรุษทำสืบกันมา” “ที่อื่นไม่ถือ แต่เราถือ” เช่น ตีนซิ่น ก็ต้องเป็นตีนซิ่น ไม่อาจนำมาปรับประยุกต์เป็นสไบ หรือ หัวซิ่นได้ เป็นต้น กลุ่มนี้ไม่สามารถอธิบายได้ว่าเหตุใดจึงเชื่อ แต่เชื่อเพราะทำสืบกันมา เช่น กลุ่มทอผ้าบ้านตัว กลุ่มทอผ้าบ้านภูผากะเซ เป็นต้น

- **กลุ่มปัจจุบันนิยม** กลุ่มนี้มีลักษณะความเชื่อที่ค่อนข้างยืดหยุ่น หมายถึง แม้จะเชื่ออย่างที่ยุคบุรุษเชื่อก็คงจริง แต่สามารถอธิบายได้ด้วยมุมมองของคนรุ่นใหม่ว่า เพราะเหตุใด ทั้งยังมีการปรับประยุกต์นำมาสร้างสรรค์ใหม่ให้เข้ากับสมัยนิยม เช่น การนำลวดลายของหัวซิ่นแบบมัดย้อม หรือแบบขิด มาทำเป็นสไบได้ แต่ต้องเจตนาให้เป็นสไบตั้งแต่ครั้งแรกที่ทอ ตัวอย่างกลุ่มทอผ้าบ้านห้วย เป็นต้น

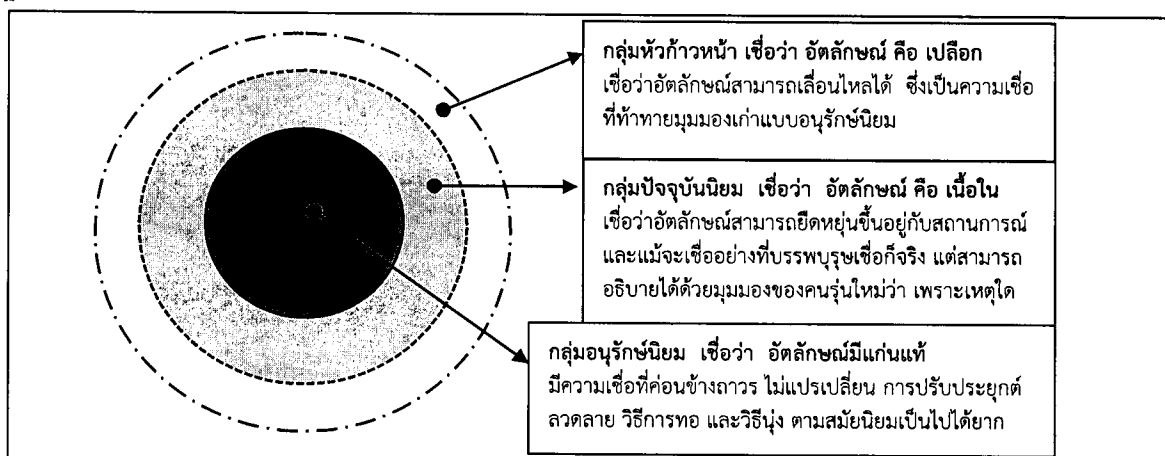
- **กลุ่มหัวก้าวหน้า** กลุ่มนี้มีลักษณะความเชื่อที่ค่อนข้างท้าทายมุมมองเก่า โดยไม่ยึดติดว่าผ้าซิ่นนี้เป็นส่วนใด แต่สามารถนำผ้าไปปรับประยุกต์ใช้กับผลิตภัณฑ์ประเภทอื่นๆ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม เช่น การนำหัวซิ่นไปเป็นส่วนหนึ่งของกระเป๋า การนำตีนซิ่นไปเป็นส่วนหนึ่งของเสื้อ อย่างเช่นกลุ่มทอผ้าที่กระตูกบ้านวังร่อง และกลุ่มทอผ้าวัดศรีฐาน บ้านวังบาล เป็นต้น

สอดคล้องกับงานศึกษาของ สุจิตรา เปลี่ยนรุ่ง (2553: 9) อ้างในกาญจนา แก้วเทพ และคณะ, 2555 [4]) ที่อธิบายลักษณะของการต่อรองอัตลักษณ์ ไว้ว่าหากมองในแง่ของการปฏิสัมพันธ์ “อัตลักษณ์นั้นเป็นผลผลิตที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น” (product of social relation) ซึ่งหมายความว่า อัตลักษณ์นั้นมีธรรมชาติเชิงสังคม หากทว่ากระบวนการทัศน์ใหม่ทางการสื่อสาร ได้ก้าวเลยไปไกลกว่านั้น เช่น มิเชล ฟูกูเกต์ เสนอว่า “อัตลักษณ์นั้นเป็นผลผลิตจากการทำงานของวาทกรรม” อัตลักษณ์จะเป็นอย่างไรรขึ้นอยู่กับบรรดา วาทกรรมต่างๆ ที่บรรดาสถาบันในสังคม เช่น สถาบันทางการเมือง ราชการ เศรษฐกิจ ศาสนา สื่อมวลชน ฯลฯ ประกอบสร้างขึ้นมานั้น

จากเรื่องอัตลักษณ์ที่ดูเป็นเรื่องตามธรรมชาติของมนุษย์ จึงกลายเป็นเรื่อง “การเมืองเรื่องอัตลักษณ์” (politic of identity) เนื่องจากอัตลักษณ์เป็นเรื่องที่เข้าเกี่ยวข้องกับอำนาจและทรัพยากร ในความหมายนี้ คำว่า “อัตลักษณ์” จึงมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า “ศักดิ์ศรี” เป็นอย่างยิ่ง ดังนั้น การต่อรองของกลุ่มทอผ้าทั้งสามกลุ่มว่าสิ่งที่ตนเองเชื่อเป็นแนวทางที่ถูกต่อนั้น เป็นเรื่องของการช่วงชิงการประกอบสร้างความหมายเชิงอำนาจ หรือที่เรียกอย่างฟูกูเกต์ว่า ‘วาทกรรม’

ดังนั้น เมื่อนำแนวคิดเรื่อง “การประกอบสร้างอัตลักษณ์” (Identity construction) มาประสานกับแนวคิดเรื่อง “อำนาจ” การตั้งคำถามเกี่ยวกับเรื่องอัตลักษณ์ตามกระบวนการทัศน์ใหม่ทางการสื่อสาร จึงต้องถามว่า “อัตลักษณ์ของเรานั้น ใครเป็นคนสร้าง เราสร้างอัตลักษณ์เอง หรือคนอื่นสร้างให้ เรามีอำนาจที่จะสร้างอัตลักษณ์ของเราเองหรือไม่ และหากอัตลักษณ์ที่เราสร้างแตกต่างจากที่ผู้อื่นสร้างให้ สุดท้ายแล้ว ผลลัพธ์ของอัตลักษณ์ที่ออกมาจะเป็นอย่างไร”

จากกรณีศึกษา พบว่า อัตลักษณ์ผ้าซิ่นหัวแดงตีนกำมมีการต่อสู้ต่อรองกันอยู่ในระดับที่มองเห็นได้ชัดเจน ตามความเชื่อ ค่านิยมของกลุ่มที่แบ่งออกเป็นกลุ่มอนุรักษ์นิยม กลุ่มปัจจุบันนิยม และกลุ่มหัวก้าวหน้า ดังที่กล่าวไปแล้วในตอนต้น ทั้งนี้เมื่อพิจารณาแล้วพบว่า สอดคล้องกับที่ สจ๊วต ฮอลล์ [6] กล่าวว่า ตั้งแต่ปี 1970 โลกาวัดิน ก่อให้เกิดการหลอมรวมโลกและก้าวเข้าสู่การเป็นเนื้อเดียวกัน เกิดการเชื่อมโยงระหว่างชาติขึ้น และผลกระทบของโลกาวัดินที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ของชาติ อาจเกิดผลกระทบได้ใน 3 ลักษณะ คือ **หนึ่ง** อัตลักษณ์ถูกกัดกร่อนเป็นผลมาจากการเจริญเติบโตของการหลอมรวมทางวัฒนธรรม และความเป็นโลกหลังสมัยใหม่ **สอง** อัตลักษณ์ชาติและท้องถิ่น ถูกทำให้เข้มแข็งด้วยการต่อต้านโลกาวัดิน และ **สาม** อัตลักษณ์ของชาติจะลดลง หรือเบาบางลง และอัตลักษณ์ใหม่ก็เกิดขึ้นจากการผสมผสานในพื้นที่ของพวกเขา (Stuart Hall, 1996: 619) จึงขอนำเสนอแผนภาพให้เห็นระดับของอัตลักษณ์ที่แสดงถึงแก่นแกนของอัตลักษณ์ดั้งเดิม เนื้อในที่ผสมผสานความเก่าและความใหม่ และผิวเปลือกของอัตลักษณ์ที่พร้อมจะแปรสภาพและต่อรองท้าทาย ดังรูปที่ 3

รูปที่ 3 แสดงระดับของการต่อรองอัตลักษณ์

3.4 ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการสร้าง ดำรงรักษา และต่อรองอัตลักษณ์

ในการสื่อสารอัตลักษณ์นั้น ก็เหมือนกระบวนการผลิตสิ่งของ/วัตถุ/ทุกอย่าง กล่าวคือ จะต้อง มี “ทุน” ที่จะนำมาใช้และประเด็นนี้ ก็ทวนกลับคืนไปสู่แนวคิดพื้นฐานของกลุ่มเศรษฐศาสตร์การเมืองที่กล่าวว่า “การครอบครองทุน (capital ownership) นั้นเองเป็น แหล่งที่มาของอำนาจ” (source of power) อย่างไรก็ตาม ในขณะที่นักเศรษฐศาสตร์การเมืองยุคคลาสสิกมักจะคิดถึงทุนในแง่ของวัตถุสิ่งของ เช่น ที่ดิน เครื่องจักร วัสดุอุปกรณ์ วัตถุดิบ แต่กระบวนการใหม่ของการสื่อสารศึกษา ได้ขยายแนวคิดเรื่องทุนออกไปให้กว้างขึ้นตามข้อเสนอของ บุรีดิเยอ ซึ่งไม่ใช่แค่แยกประเภททุนให้เห็นลักษณะและองค์ประกอบของทุนนั้น แต่ บุรีดิเยอ ยังอธิบายการเชื่อมต่อทุนแต่ละประเภทเข้าด้วยกันโดยการใช้ convertibility หรือ ‘การแลกเปลี่ยน’ เช่นเดียวกับที่ทุนทางเศรษฐกิจใช้แลกเปลี่ยนสิ่งหนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่ง ดังนั้นทุนอีก 3 ประเภทได้แก่ ทุนวัฒนธรรม ทุนทางสังคม และทุนสัญลักษณ์ จึงมีมูลค่าที่จะสามารถแลกเปลี่ยนกันได้ หรือสามารถปรับเปลี่ยนให้เข้ากับทุนประเภทอื่นๆ ได้ (อ้างใน Orawan Sirisawat Apichayakul, 2013: 41-45 [7]; กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน, 2553: 580 [14]; สุภาภรณ์ จันทวานิช, 2544: 243 [15]) กรณีศึกษานี้ ผู้วิจัยพบการใช้ทุนของกลุ่มทอผ้าเพื่อสื่อสารอัตลักษณ์อยู่ 3 ลักษณะ คือ การสั่งสมทุน การแลกเปลี่ยนทุน และการกระจายทุน โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.4.1 การสั่งสมทุน หรือ การพยายามสะสมทุนให้เกิดขึ้นแก่กลุ่มของตนเพื่อประโยชน์ในการสื่อสารอัตลักษณ์ประกอบด้วย

(1) ทุนทางเศรษฐกิจ จากการศึกษพบว่า การทอผ้าไม่ได้มีไว้เพียงการอนุรักษ์ หากการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์ไม่สามารถตัดขาดจากทุนทางเศรษฐกิจได้ ผู้ทอผ้าต้องมีรายได้ที่สามารถพึ่งพาตนเองได้จึงจะทำให้การดำรงอัตลักษณ์ยังคงอยู่ โดยสามารถหมุนเวียนเงินทุนตามระบบเศรษฐกิจ เช่น ฝ่ายที่ต้องซื้อเส้นไหมและสีย้อมผ้า ตลอดจนเวลาในการลงแรง ล้วนต้องนำไปสู่การคำนวณต้นทุน เพื่อให้เห็นเม็ดเงินที่กลับมาเป็นกำไรในการต่อยอดธุรกิจ ทั้งนี้การรวมกลุ่ม ยังส่งผลให้เกิดการระดมทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมั่นคง เนื่องจากบริหารจัดการเงินทุนได้อย่างเป็นระบบในนามของวิสาหกิจชุมชน เช่น กลุ่มทอผ้าที่กระตุกบ้านวังรอง กลุ่มทอผ้าบ้านอีเล็ค กลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ เป็นต้น อีกทั้งยังสามารถกำหนดราคาขายส่ง และปลีกในกรณีที่กลุ่มมีชื่อเสียง เป็นที่รู้จัก นอกจากนี้ การรวมกลุ่มยังมีศักยภาพในการระดมทุนจากแหล่งทุนต่างๆ เช่น อุตสาหกรรมจังหวัด พาณิชย์จังหวัด องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น พัฒนาชุมชน เป็นต้น

(2) ทุนทางวัฒนธรรม ตามการวิเคราะห์ของ บุรีดิเยอ ยังสามารถแยกย่อยทุนทางวัฒนธรรมได้อีก 3 ประเภท คือ 1) ทุนที่รวมอยู่ในฮาบิทัส 2) ทุนที่ถูกทำให้อยู่ในรูปธรรม 3) ทุนที่ถูกทำให้เป็นสถาบัน

■ ทุนที่อยู่ในตนเอง หรือ ทุนที่รวมอยู่ในฮาบิทัส จะเห็นได้จากการกระทำ ทักษะ รสนิยม ท่าทางและอื่นๆ ทุนแบบนี้

สามารถเปลี่ยนความมั่งคั่งภายนอกให้กลายเป็นทุนในตนเอง เช่น ความสวย ผิวพรรณ สีมม ดวงตาที่บ่งบอกถึงความเป็นตนเอง/ความเป็นเรา/ชาติพันธุ์เรา (self) (สุภาภรณ์ จันทวานิช, 2544: 243 [15]) ในกรณีนี้อาจเทียบเคียงได้จากวัฒนธรรมที่ปลูกฝังอย่างหยั่งรากลึกของสตรีชาวไทหล่ม ที่ไม่ใช่เพียงการแต่งกายที่มักแต่งกายด้วยชิ้นหัวแดงต้นก้านในงานสำคัญ เพื่อบอกกล่าวให้รู้ว่า นี่คือนักอัตลักษณ์สำคัญหนึ่งเดียวของคนหล่ม หากในวิถีชีวิตและความเชื่อแล้ว การทอผ้าของสตรียังถูกปลูกฝังด้วยค่านิยมและธรรมเนียมปฏิบัติ เช่น การมีคำกล่าวที่ว่า “ไม่ทอผ้า ไม่ได้ผ้า” หรือ คำว่า “ไม่รู้ควม” (ควม คือ หน่วยนับของการค้นไหม ซึ่งเป็นขั้นตอนแรกของการมัดหมี่) ทุนรูปแบบนี้ ค่อยๆ แฝงฝังในชีวิตประจำวันจนกลายเป็นความคุ้นชินให้กลายเป็นแก่นแกนของอัตลักษณ์ของไทหล่มอย่างไม่รู้ตัว

■ ทุนที่ถูกทำให้อยู่ในรูปธรรม สิ่งนี้เกี่ยวข้องกับสินค้าที่มีคุณค่าทางจิตใจ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ สมบัติทางวัฒนธรรม ตัวอย่างเช่น งานศิลปะ วรรณกรรม เพลงและดนตรี ในกรณีศึกษานี้ พบว่า ลวดลายบนผืนผ้าชิ้นนั้น เป็นลวดลายที่เกิดจากศิลปะ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ เช่น ลายทอปราสาท หรือ ลายปราสาทผึ้ง ถอดลายมาจากต้นผึ้งในประเพณีแห่ทอปราสาทผึ้งในช่วงออกพรรษา ลายนาคขอ ถอดลายมาจากประติมากรรมรูปนาคตามวัด ลายหงส์ หรือ ขาเปี้ยว เกิดจากภาพหงส์ในลิม (อุโบสถ) หรือ ขาเปี้ยว ซึ่งเป็นอุปกรณ์ทอผ้า เป็นต้น เหล่านี้ สะท้อนทุนทางวัฒนธรรมที่สามารถสัมผัสจับต้องได้

■ ทุนที่ถูกทำให้เป็นสถาบัน หมายถึง ทุนที่ถูกทำให้ดูน่าเชื่อถือโดยมีสถาบันรองรับหรือสถาบันตนเองให้เป็นสถาบัน โดยมี 2 ลักษณะ คือ **หนึ่ง ทุนที่ถูกทำให้เป็นสถาบันแบบเป็นทางการ (formal institutional)** เช่น สถาบันการศึกษาที่กำกับคุณสมบัติทางการศึกษาให้เป็นที่ยอมรับ หรือ การได้รับใบประกาศรับรองคุณสมบัติหรือมาตรฐานจากสถาบันที่น่าเชื่อถือ เช่น รางวัล OTOP 5 ดาว ของพัฒนาชุมชนจังหวัด รางวัลลวดลายผ้าของวัฒนธรรมจังหวัด **สอง ทุนที่ถูกทำให้เป็นสถาบันแบบไม่เป็นทางการ (informal institutional)** มักมาในรูปแบบขนบธรรมเนียมที่สร้างขึ้นโดยสมาชิกในกลุ่มเพื่อทำให้ระบบหนึ่งๆ ถูกสืบทอด เช่น กลุ่มอนุรักษ์นิยม ออกมาสร้างมาตรฐานของลวดลายผ้า และกำกับว่า หาก “ผิดจากนี้ไม่ใช่เรา” หรือ ดัดสินว่าผู้ที่ไม่ทำตาม ‘ไม่ใช่ไทหล่มแท้’ เป็นต้น

(3) ทุนทางสังคม เป็นความสัมพันธ์เชิงคุณภาพ ในกรณีศึกษานี้กลุ่มทอผ้าได้ต่อยอดความสัมพันธ์ และกระจายทุนอื่นๆ สู่มังคมด้วยการสร้างเครือข่าย เช่น เครือข่ายแหล่งทุนที่ให้การสนับสนุนงบประมาณ ทั้งภาครัฐและเอกชน เครือข่ายนักวิชาการที่ให้การสนับสนุนความรู้ เช่น ความรู้เรื่องการบริหารจัดการกลุ่ม การพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ หรือการมีเครือข่ายกลุ่มผู้ศึกษาดูงาน ซึ่งมีบทบาทในการนำเอาแบบอย่างที่ดีของกลุ่มไปเผยแพร่ต่อยอดเครือข่ายภาครัฐ และ เครือข่ายวัฒนธรรม ที่เปิดพื้นที่ให้กับกลุ่มทอผ้า และชาวไทหล่มได้มีเวทีในการแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ในงานสำคัญๆ ของจังหวัด เครือข่ายระดับประเทศ เช่น กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงวัฒนธรรม เป็นต้น

(4) **ทุนสัญลักษณ์** คือ อะไรก็ตามที่ทำให้ไทหล่มดูโดดเด่นหรือแตกต่างจากคนในกลุ่มที่เขาอยู่ซึ่งสตรีไทหล่มจะใช้สิ่งนั้นเป็นทุนสัญลักษณ์ ดังนั้น เปรียบได้ว่าผ้าชิ้นหัวแดงตีนก่านกลายเป็นสมบัติแห่งอารมณ์ไทหล่ม ที่ต่างถูกพูดถึงในเรื่องความโดดเด่น และสร้างระเบียบแบบแผนในการนุ่งห่มเป็นของตนเอง ชนิดที่ว่า “ผิดจากนี้ไม่ใช่เรา” หรือ “แม้คนอื่นจะไม่ถือ แต่เราถือ” ผ้าชิ้นหัวแดงตีนก่าน จึงถือว่าเป็นสัญลักษณ์ (icon) ของวงการผ้าแพรวพรรณที่เป็นทุนต่อยอดให้สตรีไทหล่มได้สื่อสารความเป็นตัวตนต่อสังคมได้ในหลากหลายวาระโอกาส

ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากทุนทั้งหมดที่กล่าวมาจะพบว่า สตรีไทหล่มได้ทำการสั่งสมทุนสอดคล้องกับที่ บุรีดิเยอ ได้กล่าวไว้ว่า ผู้กระทำการในสังคมมักต่อสู้เพื่อรักษาและกระจายทุนสู่กลุ่มของตนเอง (Lyon university presses, 2000 อ้างใน ฐานิดา บุญวรรณ, 2557: 62 [16]) อย่างไรก็ตามเมื่อทำการวิเคราะห์แล้วพบว่า นอกจากการสั่งสมทุนแล้ว กลุ่มทอผ้าไทหล่มยังมีการแลกเปลี่ยนและกระจายทุนผ่านพื้นที่ทางสังคมอื่นๆ อีกด้วย กล่าวคือ

3.4.2 มีลักษณะของการแลกเปลี่ยนทุน จะเห็นได้ว่าจากทุนในตนเอง เช่น ความเป็นแม่บ้านแม่เรือน การมีฝีมือการทอผ้า และ การนุ่งห่มอย่างสวยงามของสตรีไทหล่มที่อยู่ในสายเลือดจะกลายเป็นทุนสัญลักษณ์ เพราะสิ่งนี้จะทำให้ผู้คนจดจำ ผ่านงานประเพณีสำคัญกลายเป็นสิ่งที่มีความค่าแก่จังหวัดและกลายเป็นทุนวัฒนธรรมเพราะเป็นแบบอย่างของการแต่งกายที่ดี จากสิ่งนี้ก่อให้เกิดทุนทางเศรษฐกิจได้ด้วยเครือข่ายทางสังคม เช่นการถูกเชิญออกสื่อต่างๆ นำมาซึ่งอาชีพ และรายได้ของกลุ่มทอผ้า

3.4.3 มีลักษณะของการกระจายทุน ทุนทางสังคมหรือเครือข่าย ช่วยให้เกิดการกระจายทุน โดยเฉพาะการกระจายทุนสู่กลุ่มทอผ้าเอง กล่าวคือ เมื่อมีการสื่อสารอัตลักษณ์ออกไป ด้วยแรงเสริมจาก ทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม ทำให้ทุนในตนเอง ทุนสถาบัน ทุนสัญลักษณ์ ถูกกระจายออกไปด้วย ส่งผลให้ผ้าชิ้นหัวแดงตีนก่านถูกสร้างการรับรู้ ผู้คนมีโอกาสเข้าใจในความเป็นตัวตนของชาวไทหล่มมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม การจะสั่งสมและกระจายทุน ตามที่ บุรีดิเยอ ได้กล่าวไว้ ต้องอาศัยกระบวนการสื่อสารอัตลักษณ์ เพราะหากพิจารณาอย่างถี่ถ้วนก็จะพบกระบวนการสื่อสารในรูปแบบหนึ่งที่แฝงอยู่ในการสร้าง ดำรงรักษา และต่อรองอัตลักษณ์ผ้าชิ้นหัวแดงตีนก่าน อันเป็นการสื่อสารที่เน้นสร้างการรับรู้จดจำในด้านดีของอัตลักษณ์ ลักษณะเช่นนี้ตรงกับแนวคิดการประชาสัมพันธ์ทางการตลาด (MPR: Marketing Publicrelation) ซึ่งผู้เขียนตั้งใจจะนำเสนอกลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ทางการตลาดในบทความชิ้นต่อไป ซึ่งเป็นหนึ่งในวัตถุประสงค์การวิจัย เรื่อง ‘รูปแบบการสื่อสารอัตลักษณ์ผ้าทอพื้นเมืองจังหวัดเพชรบูรณ์ ด้วยกลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ทางการตลาด’ ดังที่กล่าวไปแล้วในตอนต้น

4. บทสรุป

จากข้อค้นพบข้างต้นพอสรุปได้ว่า ชาวไทหล่มมีการสื่อสารเพื่อการประกอบสร้างอัตลักษณ์ โดยไทหล่มเองสามารถอธิบายให้รู้ว่าผ้าทอพื้นเมืองไทหล่มของตนเองมีลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ เช่น มีหัวแดงและตีนก่าน ซึ่งแตกต่างจากผ้าทอลาวในแถบเดียวกัน สื่อสาร

เพื่อธำรงรักษา ด้วยการนุ่งขึ้นที่ทอเองในงานสำคัญๆ รวมถึงพัฒนากลุ่มทอผ้าให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ สื่อสารเพื่อต่อรองอัตลักษณ์ ด้วยการบอกว่าชาวไทหล่มที่แท้จริงมีกรรมวิธีทอและสวมใส่ที่เคร่งครัดอันเป็นความเชื่อเฉพาะกลุ่ม อย่างไรก็ตามระหว่างกลุ่มทอผ้าเองก็มีการสื่อสารต่อกันเองระหว่างกลุ่ม อย่างการนำดินขึ้นไปเป็นส่วนตกแต่งตัวเสื้อ เพื่อพัฒนาผ้าชนิดนี้เป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ซึ่งเป็นการท้าทายมุมมองเดิม โดยมีทุนทางเศรษฐกิจ คือ งบประมาณสนับสนุนจากทั้งภาครัฐ เอกชน มีทุนทางวัฒนธรรม คือ วัฒนธรรมไทหล่มที่เข้มแข็ง มีทุนทางสังคม คือ เครือข่ายในระดับสถาบัน ทั้งภาครัฐ ภาคการศึกษา และสถาบันการเงินสนับสนุน ตลอดจนมีทุนสัญลักษณ์ คือ ได้รับการยอมรับว่าผ้าชิ้นหัวแดงตีนก่านเป็นภูมิปัญญาการถักทอที่น่าทึ่งจนถูกยกให้เป็นของดีประจำจังหวัด สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยเกื้อหนุน ให้การอาชีพทอผ้าชิ้นหัวแดงตีนก่านกลับมามีชีวิตอีกครั้ง

เอกสารอ้างอิง

- [1] ทองยูน ก้อนดี, สัมภาษณ์ โดย เอกชัย แสงโสภา, 2561.
- [2] มนต์นภา ก้อนดี, สัมภาษณ์ โดย เอกชัย แสงโสภา, 2561.
- [3] สมทบ พันทากุล, สัมภาษณ์ โดย เอกชัย แสงโสภา, 2561.
- [4] กาญจนา แก้วเทพ และคณะ, สื่อเก่า-สื่อใหม่: สัญญา อัตลักษณ์ อุดมการณ์, โครงการเนอีวิจัยอาวุโส คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2555.
- [5] อภิญญา เพื่องฟูสกุล, อัตลักษณ์: การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด, กรุงเทพฯ: คณะกรรมการสภาการวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ, 2546.
- [6] Hall, S., Held, D., Hubert, D. and Tompson, K, Modernity an introduction to modern societies, USA: Blackwell, 1996.
- [7] Orawan Sirisawat Apichayakul, “ Uncovering Camwomen: An Ethnographic Study of Young Thai Women Who Portray Themselves Sexually Explicitly in Online Webcam Chatrooms,” Epinal Way, Loughborough : Luoghborough University, 2013.
- [8] วชิรินทร์ แก่นจันทร์, “วาทกรรมความเป็นอื่นในวรรณกรรมล้านนา,” ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2555.
- [9] ศรีสมภพ จิตรภิรมย์ศรี, “การเมืองชายขอบและการใช้ความรุนแรงและการเมืองแห่งอัตลักษณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้,” มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 2550.
- [10] ธนัชชา ทองเหมาะ, สัมภาษณ์ โดย เอกชัย แสงโสภา, 2561.
- [11] “ชุดไทย...หรือเป็นแค่กระแส?,” (10 ธันวาคม 2560). สืบค้นจาก posttoday.com
- [12] เสรี มงษ์มณฑา. (10 ธันวาคม 2560). “อยากให้ใส่ชุดไทยเป็นเรื่องธรรมดา”. สืบค้นจาก www.thaipost.net.
- [13] ทองเรียบ อ่อนสุริยา , สัมภาษณ์ โดย เอกชัย แสงโสภา, 2561.

- [14] กาญจนา แก้วเทพ และ สมสุข หินวิมาน, สายธารแห่งนักคิด
ทฤษฎี เศรษฐศาสตร์การเมืองกับการสื่อสาร, กรุงเทพฯ: ภาพ
พิมพ์, 2551.
- [15] สุภาวงศ์ จันทวานิช, ทฤษฎีสังคมวิทยา, กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.
- [16] ฐานิดา บุญวรรณ, “ปีแอร์ บุรดิเยอ กับความรุนแรงเชิง
สัญลักษณ์ รำลึก 12 ปี แห่งการจากไป ของปีแอร์ บุรดิเยอ
(1930-2002),” วิชาฯ., ปีที่ 7, หน้า 59-70, 2557.